

Проблеми на
историята на
философията

EX OCCIDENTE LUX.
ОТ ФЕНОМЕНОЛОГИЯ НА МИТА
КЪМ ГЕОПОЛИТИКА И ОНТОЛОГИЯ
ЕТ VICE VERSA В КЪСНОТО
ТВОРЧЕСТВО НА Д-Р ЯНКО ЯНЕВ

Коста Бенчев*

EX OCCIDENTE LUX. FROM PHENOMENOLOGY
OF MYTH TO GEOPOLITICS AND ONTOLOGY
AND VICE VERSA IN THE LATE WORKS OF
JANKO JANEFF

DOI: 10.54664/MYJR5247

Kosta Benchev

Abstract: Janko Janeff's book *Southeast Europe and the German Spirit* (1938) is analyzed through the lens of a fundamental Thracian-Dionysian-Orphic myth, i.e. the birth of being or of light from non-being/nothing/darkness. It is shown how its geopolitical and ontological/theological consequences are to be drawn accordingly to that purely phenomenological premise concerning the supposed Indo-European Renaissance on the Old Continent as per the views expressed by the author.

Keywords: Janko Janeff, *Southeast Europe and the German Spirit*. myth. geopolitics, ontology, phenomenology.

§0. Цели и мотиви.

Целта на настоящата статия е да представи накратко една от книгите, издадена в средата на немско-езичния период на д-р Янко Янев (1936–1945 г.)¹ а именно: „Югоизточна Европа и нем-

---

* Коста Бенчев, Магистър по философия, СУ „Св. Кл. Охридски“, kbentchev@gmail.com

¹ Ако не броем неговата необнародвана докторска дисертация под ръководството на Хайнрих Рикерт в гр. Хайделберг в обем от около

ският дух² от 1938 г.³, като при това акцентира върху взаимодействието на митичните елементи във феноменологията на автора и в неговата геополитическа „теология“.

Възприетият подход е този на „близкото“, „бавно“ четене с изричното отчленяване на изложението от критиката/коментарите върху него. Основните мотиви са: проследяване отношението на следване между онтологичните интуиции и социалната философия в разглежданото съчинение. В дадения случай те са по-средични за неговото творчество в сравнение с други произведения от същия период⁴.

Затова (Янев 1938) е подходящ текст при въведение в и за преглед на много от основните тези на автора, развивани във всичките му съчинения от епохата около Втората световна война.

§1. Обзор.

Книгата на Янев е сравнително къса, предимно популярно-написана, и се състои от три глави:

1. „Немската мистерия“, с. 7–15;
2. „Отвъд Дунава“, с. 16–36;
3. „Немски копнеж“, с. 37–82.

---

100 страници от 1924 г. под заглавие: „Das Leben und das Überlebendige. Eine historische Untersuchung der Metaphysik Henry Bergsons“, 1924 (Ms.), или: „Животът и свръхжизненото. Едно историческо изследване на метафизиката на Анри Бергсон“.

² Библ. Всички преводи, освен ако не е посочено друго, са авторови. Иползването на квадратни скоби в цитати сочи, че е надхвърлена границата на едно и също изречение.

³ Или: (Янев 1938).

⁴ Напр. „Митът на Балкана“ (1936), което произведение е по-скоро социално-исторически оформено в контраст срещу твърде по-теоретичната „Демония на столетието“ от 1939 г. (преиздадена и 1942 г.), или с последната монография на д-р Янев „Между вечер и утрин: една балканска рапсодия“ (1943) която, като и (Янев 1938), е със смесено съдържание, но за разлика от предната, е със значителен обем и допуска малко по-трудно кратко реферирание и обсъждане. За представяне и анализ на поредицата произведения, вж.: **Димитрова 2013**. Вниманието на Димитрова е предимно върху темите за митологичното, месианското, езическото.

§2. Изложение.

§2.1 Балканският ландшафт.

Глава първа е най-кратка и започва с базисната теза, че народите са не само „*мисли на Бога*“ (Янев 1938: 7), но и че те са свързани с вечността, бидейки нейни организми и дъх (Янев 1938: 7). Тайната на немците се състои в това, че те се противопоставят на интернационално-френското (Янев 1938: 10) като радатели на мира на Стария континент (Янев 1938: 11), а мирът е разбран като порив към „*обосноваване на цялото, на почиващото в себе си и себе си чрез самото себе си оправдаващото*“ (Янев 1938: 10), при което Германия е основен пазител на югоизточния мирен фронт (Янев 1938: 14).

Съществена задача на втората глава е да опише и определи европейския Югоизток⁵ предимно като първо укрепление (Янев 1938: 20) и бараж, срещу Ориента. Янев счита, че българо-сръбското хайдутство е „*нордически-омагьосано*“ (Янев 1938: 22), и че то е обяснимо чрез **природните условия за закрила от Балкана** (Янев 1938: 24–5) – **подобно настроенията и гледките в Алпите или пред свещените планински вериги на иранските пастири в „Зенд Авеста“** (Янев 1938: 25). Както в „Митът на Балкана“ се отхвърля „*новата романтика*“ (Янев 1936: 146), и тук не се приемат термините „класическо“ и „романтическо“ когато се обсъжда натурата на Югоизтока (Янев 1938: 27), тъй като те не изразяват нито пейзажа⁶ (Янев 1938: 26), нито нагласите на обитаващите там хора⁷. За тях **основното са боговете – не свръчовеци, не герои, не и посредници между временно и вечно** (Янев 1938: 26–7), а: „*облени от лъчите на едно слънце, което не*

⁵ За него той не е ограничен географски в северна посока (Янев 1938: 16), за сметка на това съдържа византийски и османски „израждания“ (Янев 1938: 17), при все че хората там не са, нито изглеждат като ориенталци (Янев 1938: 17), защото в душите им властват елементи – или стихии! – от селячески-героичен сорт (Янев 1938: 18).

⁶ Или още, ландшафтът като израз на пространството в по-широк смисъл.

⁷ Към които някак по дефиниция „не могат да бъдат приложени понятията на християнското мислене“ (Янев 1938: 26).

е изгряло на Изток“ (Янев 1938: 27) – „учението за боговете е учение за пространството“ (Янев 1938: 27)⁸. Макар да се говорят много славянски езици там, Балканът не е „славянски“ – това е вид заблуда, въведена от Русия (Янев 1938: 27) и той е по-близо до Севера отколкото до Изтока (Янев 1938: 28).

§2.2 Тъга за Юг.

В глава трета – „Немски копнеж“ – се изказват тези за ранно германско нахлуване, и то по съдбовни причини⁹, като присъствие на Балканите чак до Охридското езеро и Филипополис (Янев 1938: 38), като се твърди, че тези нашественици – арийски, и за пръв път след дорийците (Янев 1938: 39)¹⁰, **не са можели да разберат бога на Византия (Янев 1938: 38) тъй като викингският Тор е притежавал черти, подобни на автохтонния Перун (Янев 1938: 40).** Германството, северното начало, се определя като „порив към багрена разкош и към простота на наличното битие“ (Янев 1938: 43); то е „...радост от промяната е преобразяването на постоянстващото....“ (Янев 1938: 46).

Извън тези по-„метафизични бележки“, вече в сферата на Realpolitik, Янев отбелязва, че Прусия никога не е имала (Янев 1938: 43-6) конкретни и активни интереси по действия на Балканите, като се спира на една от своите любими теми – ролята и мястото на Хердер (Глава 4. от неговите „Идеи към философията на историята на човечеството“) като първи идеи, съдържащи гениалната интуиция за историческия ход на Бог и в немската романтика, и спрямо славянството като обединител на романи и германи (Янев 1938: 53), проявен в език, обичаи, епос, а най-вече в песни (Янев 1938: 49–50). По този начин изглежда, че от всички балкански държави, само България не е имала западноевропейски съюзник, а винаги е имала врагове – за разлика от останалите

⁸ Навсякъде разредките са в оригинала, бел. авт.

⁹ „...предчувствието на това родство, споменът за изгубени взаимовръзки...“ – (Янев 1938: 40). Като Янев твърди, че германите са били едновременно селяни и воители. Вж. и (Янев 1938: 42). За изначалността на селянина, и само на него – (Янев 1938: 45).

¹⁰ Пропускат се обаче несравнимо по-ранните заселвания на индоевропейските траки на Балканите.

ни съседни, които са имали съюзници и врагове както от Запад, така и от Изток едновременно.

Формулировката му за същността на митологично-ирационалното е, че народната песен е даден откровен език, който е народен а това значи – е езикът на децата на Бога, които са именно отделните народи (Янев 1938: 50). Хердер „...изхождаше от своето основно преживяване, че западноевропейският интелектуализъм е унищожил народностните неща, носителите на изначални исторически сили...“ (Янев 1938: 56): нещо, което е вътрешен дух а не външна власт (Янев 1938: 56). Твърди се, че отговорни за разбуждането на Югоизточна Европа са германците (Янев 1938: 58), както и се проиграва сюжета с посещението на Вук Караджич при Гьоте и разпространените на Запад заблуди, че всички славяноезични поселенци на Балканите са всъщност сърби според Якоб Грим (Янев 1938: 6). В играта е въведена също друга любима на Янев персона – на пътешественика и писателя Фалмерайер – посетил между другото Силистра и¹¹ Варна в средата на 19. век – като последен изразител на „немския копнеж към света на първо-изконни народи“ (Янев 1938: 65). След няколко кратки бележки за Бахофен (Янев 1938: 75 и сл.) и проекта му за създаване на анти-турска християнска държава въз основа новогръцкия етнос като наследник на Византия, Янев още коментира и прочутото стихотворение на Хьолдерлин „Азия“ (Янев 1938: 79) – виден пример за единение на „скитско-“ и „елинското“ (в неговата терминология).

§3. Критика.

Близостта на балканците с тевтонците, както самият той там добавя, е факт, който определено звучи невероятно...освен ако не се има предвид доказателството, описано от него ни повече, ни по-малко, като „м и с т е р и я н а к р ъ в т а“ (Янев

---

¹¹ (Янев 1938: 67). Фалмерайер обаче прави ясна разлика между земите и народите на българите и техните съседни (Янев 1938: 70-1), дори дава данни за българите като най-многобройни, т.е. 4.5 милиона човека; според него и „прочутата Македония“ е населена с „говорещи български език християни“ (Янев 1938: 72).

1938: 22): „*балканското народностно е едно последно и обусловено-по-вида-си*¹² *битие, което не може да се схване и опише чрез никакви понятия на разсъдъка*“ (Янев 1938: 23). Авторът дори пледира за съществуването на „балкански език“ (Янев 1938: 27) не във филологически аспект, а като емоционално свръхобщение на „*скитското влияние*“ (Янев 1938: 28). Това е повече от съмнително, тъй като дори да засяга български или албански, едва ли има нещо общо със сръбския и днешния черногорски езици, въпреки съществуването на балкански езиков съюз на метаравнище, в който обаче влизат и езици като гръцки и румънски. Янев просто изключва от същността на Балкана гърци, румънци и турци, оставяйки място само за¹³ българи, сърби и черногорци (Янев 1938: 30), а и **не прави никакви разлики между бита и душевността на пастири-скотовъдци, уседнали селяни-занаятчии и вѐбини**, включително от типа на мореплавателските викинги – твърде уязвим похват за правене на сравнително-социологически оценки от негова страна.

§4. Оценка.

Всички тези на Янев са препотвърдени в, а и следват от възприетия концепт за народите като „мисли на Бога“ (Янев 1938: 80), който е закрепен след някои мъгляви съмнения в и възражения срещу илюзорните понятия като „нация“, „патриотизъм“, „Близък Изток“¹⁴ във вида на изискване за „*органичната обусловеност на държавната форма, трагичната сериозност, новообразуването на един политически епос*“ (Янев 1938: 82) – всичко, което би било изпълняването на една четиривековна мечта¹⁵ с цел „*повторно поемане съдбовната линия на индогерманството*“ (Янев 1938: 81) по нашите земи.

---

¹² Писането сложно-съставно на изрази, с тирета, е от оригинала.

¹³ В противоположност на Н. Шейтанов, както и за разлика от самия себе си в своя български, предходен период. (Димитрова 2013: 43-4)

¹⁴ Защото България е в Близкия Изток за западноевропейците – нашият „близък“ за тях е „Среден“ Изток.

¹⁵ Вероятно той има предвид действията на немците след Лутер.

Полуостровът ни за него е „най-самотната и последна народностна душа в Европа“ (Янев 1938: 29)¹⁶ защото е определен от съдбата да бъде граница, но от вътрешната, не от външната страна на Европа срещу Изтока¹⁷; да е укрепително съоръжение, бент, защитна стена на „расата“ (Янев 1938: 35), не и някаква мъглява преходна зона (Янев 1938: 36). Което дефинитивно повдига въпроси и днес касаещи функцията на България в Европейския Съюз, а и не само.

§5. Междинни изводи от §2.1.

Но какво е по-точно споменатото слънце, което не е изгряло на Изток? Парадоксално изказване, художествена измислица или митопоетичен образ, зад който може да се крият философеми? Тъй като „нормалният“, дори неотклонният ход на Слънцето е от Изток към Запад като астрономическа даденост, метафората следва да се тълкува в контекста на цялата му книга.

От геополитическа позиция става дума за едно възраждане не само на Европа като противопоставена на останалата част от Евразия, но и на Балканите като нейна същност, част и главен агент в това начинание. Именно крайният европейски Изток във визията¹⁸ на Янев ще подпомогне класическия Запад като преобърне ценностите на последния, а телеологията – крайната точка

¹⁶ Това – без никакви прибавки на психология или гносеология: „...който повече не може да търпи Запада, трябва да отиде да пътува из Балкана“ (Янев 1938: 29).

¹⁷ Има се предвид и че се пише преди началото на Втората световна война, в ситуация на повече от приятелски отношения между Хитлер и Сталин и значителна обвързаност на българското експортно стопанство с Берлин. Янев се надява, че България ще остане завинаги в зоната на влияние на Третия Райх и върху нея няма да бива упражняван политически или културен натиск от страна на СССР, като обвързва „немската тайна“ дори с легендарни безименни визионери от Родопите, обсебени, обхванати в душите си от орфизма – (Янев 1938: 14).

¹⁸ Вж. като паралел формулировката за ролята на потенциалното: „...действителността се познава при посредничеството на недействителното, сиреч понятията, които са ирационални заради своя произход и зависимост от духа“ (Белогашев 2016: 142), в контекста на дебата за

на историческото движение – ще заеме ролята на движеща причина за промяната; целта ще се превърне в средство, вместо средствата да станат самоцел.

Това преобръщане на перспективата намира онтологическата си интерпретация във фигурата на западното, на „черното“ или „тъмното“ слънце. То има друга изходна точка и противоположен маршрут. Лъчите му (Янев не споменава светлина!) се движат в обратната посока, в кръговрат, който огъва и затваря по нов начин краищата на познатите ни раздалечени явления. Вече не светлото осветява отвън-навън тъмното, което е дадено като пред-налична му, чакаща да бъде оформена като „изпъкваща“ спрямо него граница на един изпъкнал обект към друг такъв. Светлото се появява преди да го е имало изобщо: от неизвестността, от вътрешността на нещо тъмно; извира от невъобразимото положение на непознатото вътре в още по-непознатото, в хаотичното, из „вдлъбнатото“, бидейки не подредено вещество или закон, а непонятна като състав и структура енергия.

Класическите сравнения на познанието със Слънцето, за които Янев загатва толкова криптично и лаконично, са способни да доведат до известна ревизия на фундаментални мирогледни интуиции. **Тъмното слънце показва не нещата, а произхода на нещата: мястото, в което те са били преди да бъдат оформени, то е ноуменът** който става поне отчасти „видим“¹⁹, то е свръхкогнитивната същност, която съществува „зад“ реалното, защото логически е „преди“ него. Затова **описанията му на „боговете“ сочат към митологеми**²⁰ за раждането на светлината от тъм-

---

ирационалното в историята, защитавано от Я. Янев и критичната позиция, заета тогава (през 1929 г.) от проф. Д. Михалчев по този въпрос.

¹⁹ И като такъв престава да е ноуменален в пълния си обем.

²⁰ Очевидно Янев не е привърженик на монотеистичните и строго персоналистки религии, дошли в Европа от Близкия Изток. Сrv.: „Траките са онези, които са създали бога на двойствеността – Дионис. Той е чисто тракийско създание, той е винаги антитезата, преминаването на едното в другото, тъмното срещу светлото“ (Цацов 2008: 8),

нината²¹, не от друга светлина – на проявеното от непроявено, на откритото от скритото, на външното от вътрешното. В появата на тъмнината от светлината, в залязването, угасването, умираването, няма нищо интересно, ценно или героично – този ход се възприема като „естествен“ процес, който освен това е натоварен и с негативни конотации като изчезване, унищожаване, смърт. Обратното обаче – излизането на преден план на светлината, и то особено от недрата на мрака или в дирен контраст с него, е отчетлива тема от химните към зората Ушас в „Ригведа“ и „дежурното“ ѝ споменаване като Еос при Омир, през Платоновия мит за пещерата, божествения мрак у Псевдо-Дионисий Ареопажит, метафизиката на светлината при Сухраварди до не-сътворената и дори не-сътворима искрица в дъното на човешката душа у Майстер Екхарт.

В това няма нещо необичайно от гледна точка интуициите на древния човек, които авторът възкресява тук реконструктивно. За съвременния човек например е странно защо древните са считали небесния свод за твърд и като похлупак над земята. **Не трябва да се пренебрегва обаче жизненият, битов техен опит.** Свързването появата на пламък като следствие от удар там отгоре на светкавица в земята тук долу, както и подобията му при добиването на огън първо от триене на дърво в друго дърво, а после и чрез огниво ударено в камък; както и рударството/ковачеството, извличащи метал от камъка, са свързвали и вертикално, и вещественно регионите на космоса за митичното съзнание. Именно такива аналогии водят първите антични първи философи-„физиолози“ до предположенията за някаква пра-основа на света, до предтечата на понятието за субстанция. Но, още и до

от което следва, че ако Дионис е тъмното начало, а същевременно е промяна и антитеза, отричане на наличното, то той трябва сам да отрече себе си по начин, който да го промени коренно; в случая – да го „просветли“ или „запали“ – тъмното да стане светло, светлината да се роди от тъмнината.

²¹ От §2.1 тук по-горе.

практически най-старите познати ни култове, обреди, схващания, за които са оскъдни писмените източници на информация²².

На ниво първичното, просто „даденото“ без каквито и да било софистицирани разсъждения, светлината може да се появи както от друга светлина – например при запалване на свещ от свещ²³ ако говорим за две изкуствени вещи, или на дърво от светкавица ако говорим за два естествена обекта, както тя може и да нарасне при свързването на две светлини – при съединяване пламъчетата на две свещи или на две факли, така може и да се роди не при събирането на светъл предмет (като горящата свещ) с тъмен предмет (като незапалената свещ), а от два тъмни предмета: две дървени или други приспособления, кремък и огниво и т.н., включително и при употребата на по-модерни артефакти като кибрит или запалка. Даже в първобитното ежедневие, отразено и в приказките, **парадигматичният случай за проява, за**

---

²² Които символно свързват най-безплътното: светлината, с най-природно-предметното: земята/камъка, естествената топлина и периодичен блясък по пътя на слънцето денем с изкуствените такива на огъня нощем, изпъкналия небосвод, който гледаме отвътре, с вдлъбнатината на пещерата, съжителството в една и съща стихия на благотворно и на разрушително въздействие или синтеза на раждане и погребване; „... акт на тържество ще се извърши сутрин при изгрев слънце или на залик, когато лъчите... гаят скалните утроби“ (Фол 2009: 117). Сродна е митическата „логика“ за кръговрата на четирите елемента – достатъчен за тях, в духа на Янев, е било съзерцанието на пейзажа, в който огненото Слънце пътува неуморно през въздуха, за да се скрие в морската вода, която от своя страна граничи с каменистите брегове на Елада: „... слънцето се скланя към морето... на линията на морето достига крайната точка на своето движение. Затова е и казано: не „вода“, а „море“. И после, ако дотук се говореше за превръщане на огъня във вода, то ясно е, че по-нататък би станало дума за превръщането на водата в земя и за обратния ход“ – (Лосев 2000: 380), за Хераклит. Така за митичното, ландшафтно съзнание, небето и падащите от него камъни, метеорити, скали, метални руди, светкавици, са стихии от един и същ порядък.

²³ Ноторно известен образ в световните религии.

създаване на светлина е този на и от двата или повече (ако броем и праханта) точно „тъмни“ предмети, които във взаимодействието си вече пораждат светлината. Това едва ли е точно „прометеевското“ начало, при което тъмнината, бива озарена от привнесен отвън в нея и влизащ в нея огън. Не е и „аполоновското“ начало, при което светлината все повече нараства или от самата себе си, или при контакта си с друга светлина по направление „навън“. Тук имаме по-скоро „дионисовското“ начало²⁴, при което светлината се появява от нейното „друго“, заражда се „отвътре-навън“.

§6. Краен извод.

Съотнасянето на онтология и геополитическа теология²⁵ при анализа на дадения фрагмент като централен в целия текст на Янев, води, от една страна, първо до **отношения на импликация между фундиращия мит²⁶ и действителността, а след**

---

²⁴ Сrv.: „За Янко Янев гръцкият аполонизъм произлиза от упадъка на дионисизма...“ (Цацов 2008: 17). У Цацов (Цацов 2008: 18) се срещат твърде интересни цитати от по-ранните, българо-езични произведения на Янев, в които се тематизира и Луцифер, но отношенията между Дионис, Луцифер, Прометей и Аполон (с удачно добавяне и на Орфей) досежно митичните подплънки на феноменологията на светлината във всеки един от тези случаи излизат извън рамките на настоящата статия.

²⁵ Тази нагласа от Янев да успоредява личносно и обществено, мисловно и интуитивно, политическо и митическо, датира още от средата на 1920-те години в неговия «български» период. Сrv.: «...изходната точка на историята, представляваща ирационално проявяващия се в нея дух, идващ от бездните на безсъзнанието...За него духът е едновременно и индивидуален, и социален, понеже изгражда света като „самооткровение“[...] Този ред е ирационален, тъй като разумът не е способен да го проумее. (Белогашев 2016: 140).

²⁶ Тук – за раждането на светлината от тъмнината, а не от предвабително съществуваща светлина, или още по-обобщено: за появата на битието от небитието, не от друго и „придишно“ спрямо него битие. А още по-прецизирано, за спонтанното раждане на светлината, или битието, из недрата на спонтанно творещото небитие: противопоставено

това и до еквиваленция между проекциите на социално-исторически явления и тяхната теологична важност, от друга страна.

Не всеки един²⁷ от двата елемента в двете опозиция следва от другия, но във втората, еквивалентната връзка, имаме фокус върху паралел на кръговрата между природно- и културно-дадените тълкувания на светлината и тъмнината. Така **не политическата теория на Янев резултира от някакво „практическо“ и обществоведско приложение на една „теоретична“ онтология като негова обща философия, а имаме конюнкция на взаимни импликации между двете.** В допълнение и онтологията, и геополитиката му имат своя произход във феноменологията на

на появата на света от работата на Демиург из неопределена начална субстанция, но и на създаването на света *ex nihilo* от монотеистически Творец. Каква е парадигмата за творчеството на самото небитие вътре в него – то разгледано отделно от битието – както и какво е точното му определение, не е специално коментирано от Янев в анализирания текст, извън някои малко на брой, но обичайни за него разпръснати квази-хегелиански обрати на речта.

²⁷ Върху дуализма, напрежението, а не едностранните логически или други схеми у Янев, вж.: Цацов 2008: 33. Дуализмът на Янев обаче не изглежда да е от вида на субстанциалисткия, картезиански, нито от вида на моралисткия, зороастрийски. Той е повече „енергетичен“, между различните състояния на пра-същността като потенциално/актуално, статично/кинематично, безкрайно/крайно или скрито/открито и техните взаимни ориентации, които заслужават да станат предмет и на отделно проучване. Срв. за по-детайлни типологии на дуализма (Волф 2003: гл. 5, §1 и §2). Отричането от страна на Д. Михалчев както на ирационализма в историята, така на всякакъв вид дуализъм дава „от обратното“ един допълнителен косвен довод за едновременното хипотетично приемане пък от страна на Янев и на ирационализма, и на дуализма, срв.: Белогашев (2016: 12-6, 27). Аналогичен мотив може да бъде намерен и в една спомената критика от страна на богослова И. Панчовски срещу Лудвиг Клагес и цялата философия на живота, охарактеризирани като най-груб дуализъм, и фаворизирането на Клагес пък от Янев (Димитрова 2014: 18).

един жизнен свят с изначално дефинирани, неотстраними, винаги-вече-дадени преддискурсивни, митични окраски.

Тази схема е използвана и вътре в самата подредба на Яневия текст, като първа глава се явява първоначалният, „ландшафтен“ мит на устойчивостта, спрямо който втора глава или укрепеността на Балкана в самия него, функционира като разкриване²⁸ онтологически тъмната причина на светлите феномени, а третата глава вече е за завръщането на германството към общоиндоевропейските корени и затварянето кръга от превращения в хода на световната история.

Фундиращият мит за произхода на битието от небитието, т.е. на космоса от хаоса или от нощта, в последния случай – на светлината от тъмнината, е онзи *crux theologorum*, който прави впечатление да различава елинското от тракийското *tout court*: „според елинското виждане началото на света е хаосът. Не е ясно дали става дума за единно първоначало, или за триначалие...“ (Богданов: 43)²⁹.

---

²⁸ Срв. Димитрова още за първата книга на Янев от 1936 г.: „за него не феноменологията на балканското е важната; той е ориентиран към търсенето на прасъщности, които все още не са изявени“ (Димитрова 2013: 41).

²⁹ Срв. и: „Оформили са се две тълкувания за възможното космическо начало на орфическата теогония – едното е в двойката Океан и Тетюс (според по-късните алегорически възгледи във водата), а другото е в образа на Нощта. Теогонията, тръгваща от Океан, е засвидетелствувана и у Омир (Илиада XIV, 201). Не разполагаме със средства да проникнем в орфическия ѝ характер. За тълкуването на началото с Нощта има повече възможности. Прави впечатление едно място у Аристотел (Метафизика 1071 в 26): философът критикува общо и теолозите, които твърдят, че всичко е родено от Нощта, и философите, според чийто възглед всички неща са били винаги заедно (Анаксагор). Ако е допустимо, че именно Нощта е орфическото първоначало, склонният към дискретно структуриране Аристотел изглежда не приема в случая това, което обратно – Платон харесва и приема – недискретното континуално начало на нещата в света.“ (Богданов: 43).

Комбинаториката на мета понятия като „изкуствено“/ „естествено“, „едно“/„много“, „вътрешно“/„външно“ и/или „светло“/„тъмно“ може да се окаже структурално полезен подход към многократно самозаявен като ирационален на този не особено популярен в наше време български автор.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Първична/ Primary:

Janeff, J. 1924: Янев, Я. *Das Leben und das Überlebendige. Eine historische Untersuchung der Metaphysik Henry Bergsons*. Heidelberg (Ms.).

Janeff, J. 1936: Янев, Я. *Der Mythos auf dem Balkan*. Verlag für Kulturpolitik, Berlin.

Janeff, J. 1938: Янев, Я. *Südosteuropa und der deutsche Geist*. Deutscher Hort Verlag, München.

Janeff, J. 1942: Янев, Я. *Dämonie des Jahrhunderts*. Helingsche Verlagsanstalt Leipzig.

Janeff, J. 1943: Янев, Я. *Zwischen Abend und Morgen*. Helingsche V.a. Leipzig.

Вторична/ Secondary:

Белогашев, Г. 2016: Белогашев Г. *Социологически изследвания на Димитър Михалчев*. София// Belogashev, G. 2016: Belogashev G. *Sotsiologicheski izsledvaniya na Dimitar Mihalchev*. Sofia.

Богданов, Б. *Орфей и древната митология на Балканите*. [<http://www.bogdanbogdanov.net/pdf/12.pdf>, 11.10.2021]// Bogdanov, B. *Orfey i drevnata mitologia na Balkanite*. [<http://www.bogdanbogdanov.net/pdf/12.pdf>, 11.10.2021].

Волф, М. Н. 2003: Вольф, М. Н. *Онтологические аспекты иранских влияний на раннюю греческую философию*. Новосибирск// Volf, M. N. 2003: Volyf, M. N. *Ontologicheskie aspekt iranskih vliyaniy na rannuyu grecheskiyu filosofiyu*. Novosibirsk.

Димитрова, Н. 2013: Димитрова, Н., „Балканската рапсодия на Янко Янев“. *Съвременни предизвикателства във философията, Научно-изследователска група „Религиозно-философски парадигми“*,

Секция „Философски науки (1), 40–47, 2013 СУБ Издателска къща „Св. Иван Рилски“ МГУ София//Dimitrova, N. 2013: Dimitrova, N., „Balkanskata rapsodiya na Yanko Yanev“. Savremenni predizvikatelstva vav filosofiyata, Nauchno-izsledovatelska grupa „Religiozno-filosofski paradigmi“, Sektsiya „Filosofski nauki (1), 40–47, 2013 SUB Izdatelska kashta „Sv. Ivan Rilski“ MGU Sofia.

Димитрова, Н. 2014: Димитрова, Н. *Екзистенциални измерения на „Новото време“ (българската философска есеистика и публицистика в междувоенния период)*. София// Dimitrova, N. 2014: Dimitrova, N. *Ekzistentsialni izmereniya na „Novoto vreme“ (balgarskata filosofska es-eistika i publitsistika v mezhduvoenniya period)*. Sofia.

Лосев, А. Ф. 2000: Лосев, А. Ф. *История античной эстетики. Ранняя классика*. Москва// Losev, A. F. 2000: Losev, A. F. *Istoriya antichnoy stetiki. Rannyyaya klassika*. Moskva.

Фол, А. 2009: Фол, А. *Тракийската култура. Казано и премълчано*. София// Fol, A. 2009: Fol, A. *Trakiyskata kultura. Kazano i premalchano*. Sofia.

Цацов, Д. 2008: Цацов, Д. *Българският Дионисиев комплекс*. Велико Търново// Tsatsov, D. 2008: Tsatsov, D. *BalgarSKIYAT Dionisiev kompleks*. Veliko Tarnovo.